

פורים: מפסגה לנפילה

מסע העם היהודי בימי הפורים – מהשתלבות מזהירה באליטה השלטונית, למועמדים ודאיים להשמדה המונית. מה גרם למהפך?

[חוברת למרצה](#)

תובנות לחיים

טעימה מתורתו של הרבי

חג הפורים

THE
SHLUCHIM
OFFICE

לזכות הרב יוסף וזוגתו מרת יעל ומשפחתם שיחיו מיכאל שוילי

לתרומה ולהקדשת שיעור לחץ כאן

או סרוק את הברקוד

לפרטים נוספים צור קשר באימייל INFO@JEWISHINSIGHTS.ORG
להורדת מערכי שיעור נוספים בקרו באתר WWW.JEWISHINSIGHTS.ORG

עימוד | מוסי וולוסוב
אתר אינטרנט | יובל כץ וישראל יסוצקי
אדמיניסטרציה | לוי שמטוב

ועדה מייעצת
הרב אשר דערן - קייפ-טאון, דרום אפריקה
הרב מנדי גרליצקי - תל אביב, ישראל
הרב לוי גרינברג - אלפטו, טקסס
הרב דוד גולדברג - סאו פאולו, ברהזיל
הרב לוי שייקביץ - כפר חב"ד, ישראל
הרב מנדי גרינברג - טווינסבורג, אוהיו
הרב שמואל פרידמן - ב. בלנקה, ארגנטינה
הרב יוסף יצחק בלוי - כינרת, ישראל
הרב חיים דרוקמן - לצרון, שוויץ

ספרדית
תרגום ועריכה | הרב רפי טוויל

צרפתית
תרגום ועריכה | הרב יאיר אלבז
הגהה | ש. אלבז
עימוד | לוי אלבז

פורטוגזית
תרגום | מר יצחק דיין
עריכה | הרב ישעי' דיין
עימוד | מייק קטן

רוסית
תרגום ועריכה | הרב אלכסנדר גרישין
עימוד | ת. וולף

משרד השלוחים
י"ר | הרב גדליה שמטוב
פיתוח | הרב מנדי שמטוב

עורכים
הרב אברהם גרינברג
הרב זושא גרינברג
משתתף בעריכה | הרב שלום בער חזן

עברית
עריכה לשונית | הרב לוי שייקביץ
הגהה | הרב מנחם וילהלם

אנגלית
תרגום ועריכה | הרב מענדל סופער
הגהה | הרב מענדל לברטוב

נסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד הולצברג
שלוחי הרבי במומבאי, הודו

© Published and Copyright 2024 by
Shluchim Office International

תוכן השיעור

5. א. תור הזהב של יהודי פרס.....

טרום נס פורים הייתה התקופה הטובה ביותר ליהודים בגלות - מרדכי היה שר במלוכה, ויהודייה הייתה המלכה, דבר יוצא דופן בהיסטוריה היהודית. הרבי הריי"צ מציין כי היהודים סייעו לניצחון אחשוורוש במלחמה גדולה, וזכו בתפקידים בכירים והטבות (מקור 1).

אך דווקא אז נגזרה עליהם כליה מוחלטת, החמורה ביותר בהיסטוריית העם היהודי (מקור 2). בשונה מפעמים אחרות בהיסטוריה, שכשנגזרה כליה על יהודים במקום אחד, היהודים במקום אחר לא נפגעו, במקרה זה, אחשוורוש שלט על העולם כולו ולא הייתה אפשרות לברוח לאף מקום.

8. ב. משחק על טבעי.....

כיצד גזירה כה קשה התרחשה דווקא בשיא ביטחונם של היהודים? הגמרא מסבירה שזה משום שהיהודים נהנו מסעודתו של אחשוורוש (מקור 3). מכאן עולה, שגורל היהודים אינו קשור לדרך הטבע, ולמרות שהמצב המדיני היה מעולה, חטא ההשתתפות במשתה אחשוורוש, הביא עליהם גזירה.

גם ביטול הגזירה התרחש באופן על-טבעי. אסתר ומרדכי נוקטים קודם בצעדים רוחניים: אסתר מבקשת שכל היהודים יצומו שלושה ימים (על אף שאחד מהם חל בפסח) (מקור 4), מרדכי אוסף 22,000 ילדים, מלבישם בשק ואפר, והם מתפללים לביטול הגזירה (מקור 5), למעשה כל היהודים התאזרו ברגש מסירות נפש על מצוות התורה (מקור 6), ורק לאחר מכן אסתר מתכוננת לגשת למלך. פרט חשוב נוסף: גם אסתר עצמה צמה, מה שלכאורה היה עלול להמעיט בחן שלה בעיני המלך.

מדוע? משום שהיא הבינה שהגזירה לא התרגשה מסיבה טבעית, ולכן גם הישועה תלויה בסיבה רוחנית. ולכן, הצום והתשובה הם אלו שיגרמו את ההצלה, וההליכה למלך היא רק הלבוש הטבעי שדרכו תתרחש ההצלה.

10. ג. דיפלומטיה ככלי משני.....

המסר לימינו: יש הסבורים שהדרך להבטיח את קיום עם ישראל בגלות תלוי בפעולות דיפלומטיות ומדיניות, אך מסיפור המגילה אנו למדים שגורלו נקבע מעל חוקי הטבע ותלוי בקיום התורה והמצוות. בעת צרה, עלינו לערוך חשבון נפש רוחני, ואז הפעולה הטבעית תשמש ככלי להופעת הנס.

11. ד. לקרוא לכ-ו-7-8.....

אסתר מבקשת ממרדכי לכנס את כל יהודי שושן לצום שלושה ימים (מקור 7). הרבי מסביר שבכך הדגישה שיש לאסוף למעמד הצום והתפילה, גם את אלו שנהנו מסעודתו של אחשוורוש.

מרדכי סבר כי די בכך שאלו יתחייבו לאכול בצורה קדושה מכאן ולהבא, אך הם עדיין אינם ראויים להיכלל בצום ותפילה לביטול הגזירה. בעומק יותר: משום שהם אלו שגרמו לגזירה, הם אינם ראויים לבטל אותה, לפי הכלל ש"אין קטיגור נעשה סניגור" (מקור 8).

אולם אסתר הבהירה למרדכי שעליו לכנוס את כולם, גם את אלו שנהנו מסעודת המלך, ודווקא בזכות אותה אחדות תתבטל הגזירה. מרדכי אכן קיבל את דעת אסתר (מקור 9), אסף את כולם, ואכן הגזירה התבטלה.

פתיחה

היום נעסוק באחת התקופות המרתקות בהיסטוריה היהודית – התקופה שקדמה לנס פורים. למרות שזו הייתה תקופה של שגשוג והצלחה ליהודים, דווקא אז התרחשה אחת הגזירות הקשות ביותר על העם.

נבדוק יחד מה הוביל לתפנית הזו, ומה אנו יכולים ללמוד מהדרך שבה אסתר ומרדכי בחרו לפעול. ננסה להבין מה באמת מבטיח את קיומו של עם ישראל בגלות – האם זה כוח פוליטי ודיפלומטיה, או שאולי הסוד טמון במקום אחר?

סיפור המגילה לא נשאר רק בעבר. הוא מעניק לנו כלים והשראה גם לימינו, ומלמד אותנו על כוחם של אמונה, אחדות ותפילה ברגעי משבר.

השיעור לחג הפורים

משיחת חג הפורים ה'תשי"ז,
לקוטי שיחות חלק א', עמ' 213

ומשיחת שבת פרשת תשא, ט"ז אדר, ה'תשל"א, בלתי מוגה
תורת מנחם כרך ס"ג, עמוד 327 ואילך

א. תור הזהב של יהודי פרס

<< הרבי

השתלבות באליטה

התקופה שלפני נס פורים, היתה, בדרך הטבע, המאושרת ביותר לבני ישראל בזמן הגלות. היהודים תפסו אז מקום נכבד בשלטון המדינה; מרדכי, ראש הסנהדרין, היה בין שרי המלוכה היושבים בשער המלך; ואסתר היתה אשת המלך, והרי "אשתו כגופו"¹. בכל דברי ימי ישראל בזמן הגלות איננו מוצאים, מלבד במקרה של אסתר המלכה, שאשה יהודי' תהיה אשת מלך שמלך על כל העולם². הרי שמובן, שלא היתה תקופה בגלות בה אמורים היו היהודים, על פי טבע, להיות בטוחים יותר בקיומם, מכפי שהדבר היה בימי אחשוורוש.

לתלמיד
עמ' 3

מקור 1 משיחת פורים ה'תש"א | ספר השיחות ה'תש"א (מתורגם), עמוד 68 ואילך

הרבי הקודם מתאר את מצב היהודים בפרס באותה תקופה:

בשנת שלשת אלפים שלוש מאות ותשע עשרה, בזמן גלות ככל, היו בני ישראל מפארים בהרבה מדינות, גם במדינות מלכות אחשוורוש.

לתלמיד
עמ' 3

אחשוורוש נהל מלחמה גדולה עם מדינות שונות ונצחן. בני ישראל במלכות אחשוורוש עזרו רבות לנצחונו, ובגלל זאת העריכו אותם מאוד. הם קבלו אותות הצטיינות שונות, ונמסרו בידיהם תפקידים חשובים בממשל. פשחור אחשוורוש משדה הקרב עטור נצחון גדול, ערך סעודות גדולות לכל נתיניו, אליהן הזמנו על ידי ועדה ממלכתית גם נתיניו היהודים. ההוראות הממלכתיות היו להתיחס היטב לכל אורח, ולספק לו מן המיטב ככל אשר ידרש, במאכל ובמשקה. הסעודות, שהיו מלוות בהתהוללות פרוצה – השחיתו יותר את בני ישראל. זכויות המלחמה הגדולות שלהם, בצרוף מכתבי התודה הממלכתיות, שפרו אותם. הם השתכנו בבנייני פאר היפים ביותר, ומצאו חן בעיניהם חיי החפש והדרור.

<< הרבי

הגזירה החמורה ביותר בהיסטוריה

אלא שלפועל, אירע בדיוק ההיפך. דוקא אז, כשמצבם היה כל כך בטוח, באה עליהם גזירת כליה, רחמנא לצלן, להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים, היו לא תהיה, "מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד", שזו היתה בעצם הקשה מכל הגזירות שהיו אי פעם על יהודים. מעולם לא היתה גזירת כליה, רחמנא לצלן, על כל עם ישראל, כפי שהגזירה היתה בימי אחשוורוש.

לתלמיד
עמ' 3

1. ברכות כד, א.
2. מגילה יא, א.

מקור 2 מגילת אסתר פרק ג', פסוקים ח'-י, י"ג

לתלמיד
עמ' 4

וַיֹּאמֶר הֶמְן לְמֶלֶךְ אַחַשְׁוֵרוּשׁ: "יִשְׁנֹוּ עִם אֶחָד מִפְּזָר וּמִפְּרָד בֵּין הָעַמִּים בְּכָל מְדִינֹת מְלֻכּוֹתָהּ, וְדַתִּיהֶם שְׁנוֹת מִכָּל עַם וְאֵת דַּתִּי הֶמְלֶךְ אֵינָם עוֹשִׂים, וְלְמֶלֶךְ אֵין שׁוּה לְהִנְיָחָם. אִם עַל הֶמְלֶךְ טוֹב, יִכְתֹּב לְאַבְדָּם. וְעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים כֶּסֶף, אֲשֶׁקּוּל עַל יָדֵי עוֹשֵׂי הֶמְלָאכָה, לְהִבְיָא אֶל גַּנְזֵי הֶמְלֶךְ".

וַיִּסֶר הֶמְלֶךְ אֶת טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ, וַיִּתְּנָהּ לְהֶמֶן בְּן הַמְּדַתָּא הָאֲגָגִי צָרַר הַיְהוּדִים. וַיֹּאמֶר הֶמְלֶךְ לְהֶמֶן: "הַכֶּסֶף נָתַן לְךָ, וְהָעַם לְעֲשׂוֹת בּוֹ כְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ".

וַנְּשַׁלַּח סָפָרִים בְּיַד הָרָצִים אֶל כָּל מְדִינֹת הַמְּלָכָה: "לְהִשְׁמִיד לְהַרְגַּ וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְהוּדִים, מִנְּעַר וְעַד זָקֵן, טָף וְנָשִׁים בְּיוֹם אֶחָד, בְּשִׁלּוּשֵׁה עֶשֶׂר לְחֹדֶשׁ שְׁנָיִם עֶשֶׂר הוּא חֹדֶשׁ אָדָר, וּשְׁלָלָם לְבוֹז".

צו מלכותי נשלח אל כל מדינות העולם (שהרי מלכות אחשוורוש השתרעה על העולם כולו), ותוכנו, שביום השלושה עשר לחודש אדר, על כל מושלי המדינות, בסיוע האנטישמים שבכל עיר ועיר, להוציא להורג את כל היהודים שתחת מרותם, ולא להשאיר מהם שריד ופליט.

<< הרבי

השמדה מוחלטת

בשאר הגלויות לא היו בני ישראל מרוכזים במקום אחד, "צדקה עשה הקב"ה בישראל שפזרן לבין האומות"³. אם אומה אחת תרצה, חס ושלום, לגזור גזירת כליה רחמנא לצלן על היהודים שבתחום ממשלתה, עדיין ישארו היהודים שבשאר המדינות ללא פגע, ואפילו יהודי מדינה זו, יכולים הרי לנוס לשאר המדינות בהן לא קיימת הגזירה.

לתלמיד
עמ' 4

אפילו בימי פרעה, כשכל היהודים היו תחת שלטונו, וגם לא היתה כל אפשרות לברוח ממצרים, כמאמר רבותינו ז"ל⁴ ש"אפילו עבד אחד אינו יכול לברוח משם", לא היתה אבל הגזירה על כולם בשווה, מכיון ש"פרעה לא גזר אלא על הזכרים"⁵.

לעומת זאת, בימי אחשוורוש, היו כל היהודים תחת ממשלתו, ואף לא היתה כל אפשרות לברוח, מכיון: א) שהוא היה מולך בכיפה, מלך על כל העולם כולו, במילא לא היה לאן לנוס. ב) רצונו היה "להשמיד גו' ביום אחד", כך שלא היה נותר זמן לברוח. ג) הגזירה היתה "להשמיד גו' את כל היהודים", היו לא תהיה.

במהלך ההיסטוריה המודרנית אנו רואים שכאשר עם ישראל חווה טרגדיות נוראיות במקום אחד – חלק אחר של העם חי בביטחון במקום אחר.

נקרא כאן על דוגמה אחת: גירוש ספרד.

בשנת ה'רנ"ב (1492), התרחשה אחת מהטרגדיות הגדולות שחווה העם היהודי במהלך ההיסטוריה – גירוש ספרד. המלך פרננדו השני, ואשתו המלכה איזבלה הראשונה, הוציאו צו גירוש לכל יהודי ספרד. ארבע שנים מאוחר יותר, גם יהודי פורטוגל, אליה עברו רבים ממגורשי ספרד, אולצו להמיר את דתם או לעזוב את המדינה.

באותה עת, שלטה האימפריה העות'מאנית – תחת הנהגתו של הסולטאן באיזיט השני – במדינות אגן ים התיכון

3. פסחים פג, ב. 5. סוטה יב, א.

4. מכילתא. הובא בפירש"י עה"ת שמות יח, ט.

ודרום אירופה. בתחילת שלטונו הגביל אמנם את צעדי היהודים עקב היותו מוסלמי אדוק, אך בהמשך, בראותו את ההצלחה שהימצאותם של היהודים מביאה לאימפריה, הלך ושיפר את מצב היהודים.

כאשר גורשו היהודים מספרד, השכיל באיזיט להבין שמגורשי ספרד, פורטוגל ומאוחר יותר נאפולי, הם בעלי ערך רב לממלכתו, בשל היותם מלומדים ובעלי מקצוע. באיזיט לעג בפומבי להחלטתם של פרננדו ואיזבלה לגרש את היהודים. לאנשי חצרו נהג לומר שפרננדו אינו שליט נבון כלל ועיקר, מאחר שרושש את ממלכתו והעשיר את האימפריה העות'מאנית.

באיזיט פרסם צו מלכותי לכל המושלים בנפות האירופאיות, המְצַוָּה עליהם לקבל את כל המגורשים לשטחיהם ולנהוג בהם בידידות, תוך איום בהטלת עונש מוות על כל מי שיפר הוראה זו. יש תיעוד לכך שלא רק שהיהודים הורשו להיכנס לשטחי האימפריה, אלא במקרים מסוימים סייעו להם להתיישב, ואף הועברו אליהם פניות מצד גורמים רשמיים להגיע ולהתיישב בתוך שטחי האימפריה.

(השוואה אף היא התרחשה באירופה תחת השלטון הנאצי, אך בשאר המדינות – היהודים היו בטוחים).

ב. משחק על-טבעי

<< הרבי

הסיבה לגזירה

כיצד אכן אירע הדבר, שבהיות בני ישראל על פי טבע כל כך בטוחים, דוקא אז תבוא גזירה איומה שכזו? מספרת לנו הגמרא⁶ את סיבת הגזירה - "מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע וכו'".

לתלמיד
עמ' 5

מקור 3 תלמוד בבלי, מסכת מגילה, דף י"ב, עמוד א'

שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחאי: "מפני מה נתחייבו שונאיך של ישראל שפארתו הדור פליה?".

לתלמיד
עמ' 5

אמר להם: "אמרו אתם".

אמרו לו: "מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע".

<< הרבי

מכך רואים אנו בבירור, שבני ישראל וטבע הם שני דברים שונים לגמרי, ההנהגה עמם אינה קשורה לחוקי הטבע, כי אם תלויה אך ורק בקיום התורה והמצוות. לפיכך, למרות שמצד הטבע לא היה כל מקום לגזירה, מכל מקום כאשר בני ישראל נהנו מסעודתו של אותו רשע, ועל ידי זה נוצר קשר בינם לבין דברים שאינם כשרים, באה עליהם גזירת כליה רחמנא ליצלן.

לתלמיד
עמ' 5

הגורם לישועה

הוראה ברורה דומה רואים אנו גם באופן הישועה וההצלה. ביטול הגזירה לא היה אף הוא על פי טבע, אלא על ידי תשובה והתקשרות לקב"ה.

לתלמיד
עמ' 5

כאשר נודע למרדכי ואסתר על הגזירה, היה עליהם, לכאורה, ראשית כל לארגן משלחת דיפלומטית להשתדל אצל אחשוורוש. מספרת לנו אבל המגילה, שלכל לראש אמרה אסתר למרדכי, "לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן, וצומו עלי, ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום". זה היה הצעד הראשון שנקטו לביטול הגזירה.

מקור 4 פרקי דרבי אליעזר פרק נ"ו

אמרה לו: "לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן, וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום".

לתלמיד
עמ' 5

ואלו הן, י"ג בניסן, י"ד בניסן, ט"ו בניסן.

אמר לה מרדכי: "והלא יום שלישי הוא יום ראשון של פסח?"

6. מגילה, יב, א.

לתלמיד
עמ' 6

אמרה לו: "זקן שבִּישְׂרָאֵל וְאִתָּהּ רֵאשׁ לְסִנְהֶדְרִין, וְאִתָּהּ אוֹמֵר דְּבַר זֶה? וְאִם אֵין יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח, לְמִי הוּא פֶּסַח?"

וְשָׁמַע מִרְדְּכָי אֶת דְּבָרֶיהָ וְהוֹדָה לָהּ מִרְדְּכָי וְעָשָׂה לָהּ כָּל אֲשֶׁר צִוְּתָהּ, וְשָׁנְאָמַר: "וַיַּעֲבֹר מִרְדְּכָי וַיַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוְּתָהּ עָלָיו אֲסִתֵּר".

מקור 5 אסתר רבה פרק ח' סימן ז'

לתלמיד
עמ' 6

מָה עָשָׂה מִרְדְּכָי? קִבֵּץ אֶת הַתִּינוּקוֹת וְעָנָה אוֹתָם מִלְּחָם וּמִיָּם, וְהִלְבִּישׁן שֵׁק וְהוֹשִׁיכָם בְּאֶפְרַי, וְהָיוּ צוֹעֲקִים וּבוֹכִין וְעוֹסְקִין בְּתוֹרָה.

מקור 6 משיחת פורים ה'תש"א | ספר השיחות ה'תש"א (מתורגם), עמוד 75 ואילך

לתלמיד
עמ' 6

בְּאוֹתָם יָמִים מָרִים, הִגְבִּיר מִרְדְּכָי אֶת עֲבוֹדַת הַחֲנוּנָה, וּבְשׂוֹשׁוֹן הַבִּירָה בְּלִבְד אֶסְפָּה עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלְפֵי יְלָדִים שֶׁלְמָדוּ תוֹרָה וְקִיָּמוּ מִצְוֹת בְּמִסְרֹת נֶפֶשׁ, וְכֵן הָרָאוּ שֶׁהֵם גִּבּוֹרִים בְּיָהוּדוּתָם.

כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, יְהוּדִים, אֲנָשִׁים וְנָשִׁים זְקֵנִים וְצְעִירִים, יוֹדְעֵי תוֹרָה וּפְשׁוּטֵי הָעָם, הָיוּ חֲדוּרִים בְּרָגֶשׁ שֶׁל מִסְרֹת נֶפֶשׁ. כָּלֵם – לֹא יוֹצֵא מִן הַכֶּלֶל – הָיוּ מוֹכֵנִים לְמִסֵּר אֶת נַפְשָׁם לְהַהֲרִג לְהַדְקֵר וּלְהַשְׁרִיף, עַל שְׁמִירַת שִׁבְתָּהּ, כְּשֵׁרוֹת, טְהָרַת הַמְשַׁפָּחָה, הַנְּחֻת תַּפְּלִין. וּבְגָאוֹן הִיְהוּדִי הַגָּדוֹל בְּיוֹתֵר לְגַלְגָּלוֹ עַל חֲבִירַת הָמָן וְרוֹדְפֵי הַדָּת.

<< הרבי

צום לפני משתה?

לתלמיד
עמ' 6

יתירה מכך: אסתר אמרה למרדכי, "גם אני ונערותי אצום כן". לכאורה, חשיבותה של אסתר בעיני אחשוורוש היה, "מכיון שותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות", והרי מובן מאליו שעל ידי צום במשך שלושה מעת לעת רצופים, לא יגדל חינה (על פי טבע), ואדרבה, עוד יתמעט⁷, ואם כן כיצד מצאה לנכון לצום?⁸

אלא שהתשובה לכך היא: כשם שהגזירה לא היתה - כאמור - על פי טבע, כך גם הישועה לא באה מצד הטבע. הישועה באה על ידי תשובה, ואחד מעניני התשובה הוא התענית. ואם כל היהודים הנמצאים בשושן צמים, הרי שחל איסור על היחיד לפרוש מהם, וברור ש"גם אני ונערותי אצום כן". ואשר להפחתת החן שהדבר עשוי לגרום, והרי "לא סומכים על הנס"⁹ - וחייבים לעשות גם בלבושי הטבע, מכל מקום אין זה כי אם לבוש ותו לא, ולא זוהי סיבת ההצלחה. לפיכך אין נוגע כל כך הלבוש, שהרי אם הסיבה - ההתחזקות בקיום התורה והמצוות - תהיה מספקת, גם לבוש שאינו חזק כל כך יספיק.

אלא שמצד העולם וההסתר של זמן הגלות, היו לאחר מכן גם הגזירה וגם ההצלחה מלובשים בלבושי הטבע, אבל הסיבות האמיתיות היו תורה ומצוות. ה"נהנו מסעודתו של אותו רשע" היווה את הסיבה לגזירה, ואילו הצום והתשובה, הם שהביאו לביטולה.

9. פסחים סד, ב.

7. ראה אבן עזרא (אסתר ד, טז).

8. וע"ד הפס"ד בשו"ע או"ח סי' תקע"א, ס"ג.

<< הרבי

ההוראה מכך, ובפרט בימינו אלה:

לתלמיד
עמ' 7

ישנם כאלו הטוענים שהאמצעים העיקריים לקיום עם ישראל בזמן הגלות, הם דיפלומטיים, וכיוצא בזה דרכים טבעיות, ומביאים לכך ראיה מהשתדלותה של אסתר אצל המלך אחשוורוש. צריך לדעת, שמלבד לכך שהם מגלים פנים בתורה שלא כהלכה, היות ומפרשים את סיפור מגילת אסתר היפך האמת - הרי זו גם כפירה בכל ענין קיום עם ישראל.

בתורה נאמר "אתם נצבים היום כולכם"¹⁰, אומרים על כך רז"ל, שגם כאשר כל העולם מתמוטטים, אתם נצבים. קיום בני ישראל הוא שונה. קיום כל האומות הוא לפי חוקי הטבע, אבל בני ישראל אינם קשורים בטבע, הקשר שלנו הוא אך ורק בתורה ומצוות.

כשמגיעה עת צרה או גזירה, רחמנא ליצלן, אל לנו לסמוך על דיפלומטיה והשתדלות אצל אומות העולם. לא על ידי זה מובטח קיומנו. צריך להיות "יפשפש במעשיו", לתקן מה שהחסרנו ולהתחזק בקיום התורה ומצוות, ואז עוזרת ההשתדלות על פי הטבע. יתירה מכך: אפילו במצבים שאחרים היו בדרך הטבע נאבדים, עם כל זאת "אתם נצבים וקיימים".

אין להיבהל ממצב בני ישראל, כפי שאנו רואים אותו בעיני בשר על פי חוקי הטבע. ענייננו הוא להתחזק בתורה ומצוות, ואז, איזה לבוש שרק נעשה בגשמיות, תתלבש בו ההצלה הניסית הנעלית מהטבע.

ההוראה שבני ישראל אינם כפופים לטבע, אינה רק בנוגע לכלל ישראל, אלא אף בנוגע לכל יחיד. על היהודי לזכור שכל עניניו תלויים ומגיעים מהקב"ה בעצמו, שאינו מוגבל חס ושלום בחוקי הטבע.

נכון שצריך להיות "בכל אשר תעשה", שבזה מתלבש "וברכך הוי' אלוקיך", אלא שאין זה כי אם לבוש. העיקר הוא הברכה מהקב"ה, הבאה ע"י הקשר עמו באמצעות לימוד התורה וקיום המצוות¹¹. וכאשר ישנו העיקר, תהיה ההצלחה בכל לבוש שהוא.

משיחת חג הפורים ה'תשי"ז
לקוטי שיחות חלק א' עמ' 213

10. דברים כט, ט.
11. ראה גם לעיל, שיחה לפרשת ויקהל.

ד. תקרא לכ-ו-ל-ם

מקור 7 מגילת אסתר, פרק ד', פסוקים ט"ו-י"ז

וְהָאֵמֶר אֶסְתֵּר לְהָשִׁיב אֵלַי מֶרְדֵּכָי: "לֵךְ כְּנוֹס אֵת כָּל הַיְהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשָׁן, וְצוּמוּ עִלַּי וְאֵל תֹּאכְלוּ וְאֵל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לַיְלָה וַיּוֹם, גַּם אֲנִי וְנַעֲרָתִי אֲצוּם כֵּן, וּבְכֵן אָבוֹא אֵל הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא כִדַּת, וְכֹאֲשֶׁר אֶבְדַּתִּי אֶבְדַּתִּי".
וַיַּעֲבֹר מֶרְדֵּכָי, וַיַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוְתָהּ עָלָיו אֶסְתֵּר.

לתלמיד
עמ' 8

<< הרבי

מי לא מוזמן?

לכאורה אינו מובן: למה הוצרכה אסתר להוסיף "את כל היהודים" - הרי גם אם היתה אומרת "לך כנוס את היהודים" (ולא "את כל היהודים"), הנה כיון שמרדכי היה נשיא ישראל ומנהיג הדור, "אוהב שלום ורודף שלום"¹², היה בודאי אוסף את כל היהודים, ואם כן, למה הוצרכה אסתר להוסיף ולהדגיש "את כל היהודים"?

לתלמיד
עמ' 8

ומזה מובן, שהיו יהודים כאלו שמרדכי מצד עצמו לא היה כולל אותם בענין של "צומו עלי", ולכן הוצרכה אסתר לומר לו "לך כנוס את כל היהודים" - גם את אלו שמצד עצמו לא היה כולל אותם.

אין קטיגור נעשה סגור

ובכן: ההסברה בפשטות מדוע מרדכי מצד עצמו לא רצה לכלול ב"צומו עלי" את כל היהודים - לפי שהיו ביניהם גם אלו ש"נהנו מסעודתו של אותו רשע"¹³, וכיון שלא היו יכולים לעמוד בנסיון שלא ליהנות מסעודתו של אותו רשע, סבר מרדכי שאי אפשר לכלול אותם מיד בקצה השני - "צומו עלי". די בכך שמכאן ולהבא יזהרו לאכול רק סעודה כשרה, ולברך לפני ולאחרי, באופן של "זה השולחן אשר לפני ה"¹⁴; אבל אי אפשר לכלול אותם מיד בקצה השני - ענין של תענית, שלא לאכול אפילו סעודה כשרה.

לתלמיד
עמ' 8

ובעומק יותר: כיון שהענין של "צומו עלי" היה בכדי לבטל גזירת המן שסיבתה היתה לפי ש"נהנו מסעודתו של אותו רשע", אי אפשר לכלול אותם בתענית שצריכה לפעול ביטול הגזירה, כיון ש"אין קטיגור נעשה סגור" - כפי שמצינו בנוגע לעבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים, שעבודת פנים לא היתה יכולה להיות בבגדי זהב, לפי שאין קטיגור נעשה סגור¹⁵.

מקור 8 ספר ויקרא, פרק ט"ז, פסוקים ג'-ד'

בְּזֹאת יָבֵא אֶהְרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ, בְּפָר כֶּן בְּקָר לְחֹטְאֵת וְאֵיל לְעֹלָה.

כְּתֹנֶת בִּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ, וּמִכְנָסִי בִד יִהְיֶה עַל בְּשָׂרוֹ, וּבְאַבְנֵט בִּד יִחַגֵּר וּבְמִצְנֶפֶת בִּד יִצְנַף - בְּגָדֵי קֹדֶשׁ הֵם, וְרָחַץ בַּמַּיִם אֵת בְּשָׂרוֹ וּלְבָשָׁם.

לתלמיד
עמ' 9

14. יחזקאל מא, כב.

15. ברכות נט, רע"א. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת אחרי טז, ד.

12. אבות פ"א מ"ב.

13. מגילה יב, א.

הכהן הגדול אינו לובש את בגדיו המפוארים הרגילים, העשויים תכלת, ארגמן וזהב ומשופעים באבנים יקרות בהיכנסו אל קודש הקודשים, אלא את ארבעת הבגדים פשוטים, שאותם לובשים גם שאר הכהנים. התלבושת כולה עשויה בד לבן, ונראה שרק ה'מצנפת' מבדילה אותו מכהן הדיוט החובש 'מגבעת' על ראשו.

רש"י

כתנת בד וגו'. מגיד שאינו משמש לפניו בשמונה בגדים שהוא משמש בהן בחוץ, שיש בהם זהב, לפי שאין קטגור נעשה סגור, אלא בארבעה ככהן הדיוט.

לתלמיד
עמ' 9

הכהן הגדול אינו נכנס לקודש הקודשים ביום הכיפורים עם בגדי זהב, עקב הכלל של "אין קטגור נעשה סגור" - כלומר, לא ייתכן שמקטרג (משהו שמזכיר חטא) ישמש גם כמי שמבקש רחמים על העם.

ומכיוון שהזהב מזכיר את חטא העגל - כאשר בני ישראל עבדו לעגל הזהב, לא ראוי שהכהן הגדול יכנס עם בגדים מזהב, באותה שעה שבה הוא מבקש כפרה על עוונות העם.

לכן, ביום הכיפורים, כאשר הכהן הגדול נכנס לקודש הקודשים, הוא לבש בגדי לבן, ולאחר שסיים את עבודת הפנים, הוא חזר ולבש את בגדי הזהב כדי להמשיך את עבודתו בחוץ.

<< הרבי

דווקא הם

ולכן אמרה אסתר למרדכי: "לך כנוס את כל היהודים וצומו עלי וגו'" - לכלול בזה גם את אלו ש"נהנו מסעודתו של אותו רשע", וכדברי הגמרא¹⁶: "כל תענית שאין בה מפושעי ישראל אינה תענית", ולא עוד אלא שיש להקדים אותם לפני שאר בני ישראל, כמובן מדיוק הלשון "לך כנוס את כל היהודים" (ולא היהודים כולם וכיוצא בזה), שתיבת "כל" קודמת לתיבת "היהודים" ודוקא על ידי זה שכוללים ומקדימים אותם, מבטלים את הגזירה מכל בני ישראל.

לתלמיד
עמ' 9

והנה, מרדכי קיבל את דברי אסתר, כמו שכתוב¹⁷ "ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר" - לכנוס את כל היהודים, ודוקא בסדר זה: תחילה "כל" - אלו שצריכים לרבות אותם, ואחר כך את שאר היהודים.

מקור 9 בראשית רבתי, פרשת מקץ, י"א

ויעבר מרדכי: אל תקרי ויעבר" אלא ויעבר" - מלמד שפשעה שדברה אסתר עם מרדכי דברים שאינם פדרך הארץ, קצף עליה והשיב: "כי אם החרש תחרישי וגו'", וכיון שחזרה ודברה עמו דברים שהם פדרך הארץ, שאמרה לו: "לך כנוס וגו'", מיד הודה והעביר את דבריה, שנאמר: "ויעבר מרדכי".

לתלמיד
עמ' 9

המדרש אומר, שכאשר דבריה של אסתר לא מצאו חן בעיני מרדכי, הוא דיבר עמה קשות, בניסיונו לעוררה ללכת להציל את עמה. אך רגע לאחר מכן, כאשר החליטה למסור את נפשה להצלת העם, ואמרה לו לבקש מכולם לצום בפסח, הוא לא התבייש לקבל את דבריה ולעשות כהוראתה.

וכן בעניינינו, היא הורתה לו לצרף את כל היהודים, והוא אכן קיבל את דבריה.

16 כריתות ו, ב. וראה פרש"י פרשתנו לא, לד.
17 אסתר ד, יז.

ודוקא על ידי זה שכללו את כל היהודים בפעולת ביטול הגזירה - פעלו ביטול הגזירה באופן שלא זו בלבד שבטלה שליטת המון, אלא אדרבה, השליטה על בית המון ניתנה לאסתר ומרדכי, ובני ישראל נעשו בעלי הבית על גוים - "ושללם לבוז"¹⁸, ונעשה יום של "אורה ושמחה וששון ויקר"¹⁹.

לתלמיד
עמ' 9

משיחת שבת פרשת תשא, ט"ז אדר, ה'תשל"א, בלתי מוגה
תורת מנחם, כרך ס"ג עמוד 327 ואילך

נקודות מפתח

- בתקופת אחשוורוש, מצבם של היהודים היה טוב מאי פעם בהיסטוריית הגלות של העם היהודי. מרדכי שר במלוכה, ואסתר - יהודייה כשרה הייתה המלכה. היהודים מחוברים לאליטת השלטון.
- דווקא בשיא רווחתם, נגזרה על היהודים השמדה מוחלטת, גזירה חסרת תקדים, שאינה עולה בקנה אחד עם ההיגיון הטבעי, לפיו עליהם להיות בשיא הביטחון.
- הסיבה לגזירה: הנאת היהודים מסעודת אחשוורוש. דבר שמעיד על כך שגורלם של היהודים אינו קשור לחוקי הטבע, אלא למעמדם הרוחני.
- גם ביטול הגזירה התבצע בדרך על-טבעית. אסתר ומרדכי נוקטים תחילה בצעדים רוחניים: צום של שלושה ימים, מרדכי אוסף ילדים ולומד איתם תורה, והעם כולו מתעורר מבחינה רוחנית, ורק לאחר מכן אסתר ניגשת למלך. כמו כן, גם אסתר עצמה השתתפה בצום הארוך, למרות שזה היה עלול לכאורה להמעיט בחן שלה בעיני המלך.
- זאת משום שהיא הבינה שהגזירה לא התרגשה מסיבה טבעית, ולכן גם הישועה תלויה בסיבה רוחנית - הצום והתשובה. הפעולה הדיפלומטית הטבעית, תהיה רק כלי לישועה שתבא מה.
- אסתר דורשת ממרדכי לשתף את כל בני ישראל לפעולות הרוחניות לביטול הגזירה, גם את אלו שחטאו ונהנו מהסעודה, מתוך הבנה שהישועה משמיים תבוא דווקא בזכות אחדות העם כולו.

לתלמיד
עמ' 10

צידה לדרך

עלינו להפנים שקיומו של עם ישראל, כמו גם קיומו של כל יהודי, אינו כפוף לחוקי הטבע, בשונה מאומות העולם. בעת צרה, בין אם אישית ובין אם כללית, הדרך להתמודד ולהיחלץ ממנה היא בראש ובראשונה בהתחזקות בתורה ומצוות, והם יהיו הכלי להצלחת הפעולות טבעיות.

לתלמיד
עמ' 10